

Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi

Vətəndaş cəmiyyəti, hüquqi dövlət quruculuğu

Güclü vətəndaş cəmiyyəti rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyata malik sabit demokratik dövlətin əsas xüsusiyyətidir. Vətəndaş cəmiyyəti eyni zamanda həm öz üzərinə götürdüyü bütün öhdəliklərin həyata keçirilməsində hakimiyyətin tərəfdaşı, həm də hər bir vətəndaşın və cəmiyyətin müxtəlif qruplarının azadlıq və mənafelərini müdafiə edən konstruktiv tərəfdaş kimi çıxış edir.

Eyni zamanda müasir vətəndaş institutlarının inkişafı və vətəndaş təşəbbüslərinin təşviqi ölkənin davamlı inkişafı üçün katalizator rolunu oynayır, cəmiyyətin iqtisadi, siyasi hüquq və azadlıqlarına təminat yaradır.

Vətəndaşların qərarların qəbulu prosesində iştirak imkanları genişlənir

Yuxarıda qeyd edilənlər fonunda Azərbaycan dövləti müasir vətəndaş cəmiyyətinin inkişafı, əhalinin sosial proseslərə geniş cəlb edilməsini ölkənin tərəqqisinin, modernləşdirilməsinin prioritet istiqamətləri kimi müəyyən edib. Elə bu səpkidə dövlətin qeyri-hökumət təşkilatları (QHT) ilə əməkdaşlığı məsələsi də ölkənin siyasi sisteminin müasirləşməsi şəraitində getdikcə aktuallaşır.

Real mənzərənin təhlili göstərir ki, bazar iqtisadiyyatı və güclü vətəndaş cəmiyyətinə malik dövlətin yaradılması Azərbaycanın dövlət siyasətinin əsas prioritetlərindən biridir. Öz növbəsində vətəndaş cəmiyyətinin formalaşması sivil inkişaf yolu ilə insanlar birliyi halında mümkündür. Bu halda vətəndaşlar azad, iqtisadi cəhətdən müstəqil, mənəvi və siyasi cəhətdən yetkin, sosial məsuliyyət daşıyan, müvafiq vəzifələrini öz üzərinə götürə bilərlər. Sosial problemlərin qarşılıqlı rəzlilik əsasında, hamının və hər kəsin mənafeyini nəzərə almaqla həlli mümkünləşir. Cəmiyyətlə dövlətin sıx əlaqəsi bu halda özünü qabarıq göstərir. Bu da ondan irəli gəlir ki, vətəndaş cəmiyyəti dövlətsiz mövcud ola bilməz, inkişaf etmiş cəmiyyəti olmayan dövlət isə demokratik deyil. Dövlət inkişaf etdikcə öz vətəndaşlarının əsas

sosial əhəmiyyətli qərarların qəbulu prosesində iştirak imkanlarını genişləndirir, həmçinin sosial potensialını artırır, onun köməyi ilə kollektiv səyləri cəmləşdirmək və səmərəli səfərbər etmək imkanına malik olur.

Inkişaf etmiş ölkələrdə vətəndaş cəmiyyəti subyektlərinin dövlət orqanları ilə müqayisədə daha çevik strukturlar olduğu faktı qəbul edilir. Bu halda adətən, qeyri-hökumət sektoru dövlət, müxtəlif sosial qruplar və ayrı-ayrı vətəndaşlar arasında vasitəçi kimi çıxış edir, onların hüquq və mənafelərini qoruyur. QHT-lər əhalinin sosial problemlərinin həllində fəal iştirak edir, öz sosial qrupunun maraqları naminə sivil şəkildə lobbicilik edir, eyni zamanda, qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələri də öz fəaliyyət sahələrində ekspert kimi çıxış edirlər ki, bu da cəmiyyət üçün cəlbedicidir. Çünki əksər hallarda yalnız QHT-lər həqiqətən problemi və bu problemin həlli mexanizmlərini göstərə bilər ki, bu da səmərəli dövlət siyasətinin işlənilməsində böyük əhəmiyyət daşıyır. Bunlar fonunda ölkəmizdə vətəndaş cəmiyyətinin təşəkkülündə və ölkənin əsas hərəkətverici qüvvələrindən birinə çevrilməsində dövlət fəaliyyət artıq sistemli xarakter daşıyır. Xatırladaq ki, 1995-ci ildə qəbul edilən Azərbaycanın Konstitusiyası ölkənin inkişaf prioritetlərini müəyyənləşdirməklə yanaşı, insan hüquq və azadlıqlarının təminatını dövlətin ali məqsədi kimi ön plana çıxarıb. Bununla da hüquqi, demokratik və dünyəvi dövlət quruculuğu yolu ilə irəliləyən müstəqil Azərbaycanda vətəndaş cəmiyyətinin formalaşması, insanların azad, sərbəst yaşaması, qanunun aliliyi-

Dövlət-vətəndaş cəmiyyəti tandemi - demokratik tərəqqinin əsas təməl sütunlarından biri..

nin təmin edilməsi üçün ən yüksək tələblərə cavab verən normativ-hüquqi baza yaradıldı. Konstitusiyanın qəbul edilməsi həm də ictimai birliklərin, qeyri-hökumət təşkilatlarının yaranmasına, formalaşmasına şərait yaratdı. Sonrakı dövrdə bu istiqamətdə görülən işlər Azərbaycanın demokratik inkişafını daha dinamik mərhələyə yüksəltdi.

QHT-lərin fəaliyyət dairəsi genişlənir

Azərbaycanda bazar-demokratik transformasiyaların əsas alətlərindən biri kimi vətəndaş cəmiyyəti institutlarının, xüsusən də qeyri-hökumət sektorunun rolunun artırılmasının zəruriliyi dövlətin modernizasiya siyasətinə, cəmiyyətin sosial-siyasi strukturlaşdırılmasına böyük töhfə verir. Vətəndaş qruplarının müxtəlif maraqlarının formalaşması və həyata keçirilməsi, əhalinin özünütəşkili, vətəndaş təşəbbüslərinin reallaşması, sabit və səmərəli demokratiyanın infrastrukturunun qurulması ölkəmizdə dönməz xarakterə malikdir.

Bu gün dövlət QHT-lərə ciddi dəstək verir və bu, qeyri-hökumət təşkilatlarının demokratik proseslərdə rolunun artmasına rəvac verib. Qeyri-hökumət təşkilatları bu gün Azərbaycanda həm insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində, həm də cəmiyyətin sosial sabitləşməsində böyük rol oynayır. Xüsusilə sosial əhəmiyyətli layihələrin həyata keçirilməsi üçün qrantlar sistemi vasitəsilə ciddi dövlət dəstəyi bu prosesə öz töhfəsini verir. Vətəndaş cəmiyyəti institutlarının inkişafına fəal dövlət dəstəyi müvafiq normativ-hüquqi bazanın hazırlanması qəbul edilməsində də özünü göstərir. Qeyri-hökumət təşkilatlarının fəaliyyətinin qanunvericiliklə təminatı onların inkişafı üçün ən mühüm şərtidir. Bu gün QHT-lərin fəaliyyəti bir sıra qanunvericilik aktları ilə tənzimlənir. Ümumiyyətlə, Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra qeyri-hökumət sektorunun formalaşması və inkişafı sahəsində ciddi təcrübə toplayıb. Minlərlə QHT-nin fəaliyyət göstərdiyi "üçüncü sektor"un səmərəli fəaliyyəti, qeyri-hökumət təşkilatları üçün zəruri qanunvericilik bazasının yaradılması, QHT-lərlə dövlət orqanları arasında səmərəli qarşılıqlı fəaliyyət mexanizmi bunların təsdiqidir. Bu halda o da açıq nəzərə çarpır ki, QHT-lərin cəmiyyətdə rolu artır, ictimai təşkilatların müəyyən dərəcədə konsolidasiyası prosesi gedir. Bununla belə, Azərbaycanın qeyri-hökumət sektorunun inkişafında bir sıra çətinliklər də var. Məsələn, lazımı maddi-texniki bazaya malik təşkilatların bir hissəsi faktiki fəaliyyət gös-

termir. Onlar əhalinin sosial problemlərinin həllində nəzərə çarpacaq nəticələrin əldə edilməsinə töhfə vermirlər. Qeyri-hökumət təşkilatlarının müəyyən kateqoriyası dövlət tərəfindən məcburi maliyyələşməni və dəstəyi zəruri hesab edir ki, bu da ilk növbədə "üçüncü sektor" nümayəndələrinin paternalist yanaşmasını, siyasi qərarların qəbulu prosesində real iştirak üçün yetərinə yetkinliyin olmadığını göstərir. Qht sektorunda daimi

əsaslarla işləyən ixtisaslı mütəxəssislər çatışmazlığı var, əksər hallarda ictimai təşkilatların işi müəyyən dövrlərdə, "müsabiqədən müsabiqəyə" gedir və müvafiq olaraq, mövsüm üçün işçilər işə götürülür. Halbuki, dövlət QHT-lərin fəal olmasında, konkret təşəbbüslərlə çıxış etməsində xüsusi maraqlıdır.

Tahir TAĞIYEV

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur.